

Deu anys de la PAH: petites victòries i deures pendents

La Plataforma d'Afectats per la Hipoteca ha situat a l'agenda política el dret a l'habitatge, però continua buscant la fórmula per relacionar-se amb partits i institucions, ara que els comuns governen a Barcelona

Fa deu anys que la PAH celebrava a seua primera assemblea a Barcelona | Adrià Costa

El 22 de febrer del 2009, la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca (PAH) celebrava la seua primera assemblea a Barcelona. El col·lectiu es va anar estenent per Catalunya i la resta de l'estat espanyol, posant el focus sobre les conseqüències de l'esclat de la bombolla immobiliària en la vida de les persones. Deu anys després, la plataforma ha aconseguit situar el dret a l'habitatge al centre del debat polític, acumula moltes petites victòries i afronta reptes pendents.

Des del seu naixement, la PAH ha lluitat per la defensa del dret a l'habitatge, reconegut a la Constitució espanyola però lluny de ser respectat, i ha assenyalat els responsables de la seua vulneració. Lucía Delgado és l'actual portaveu de la PAH a Barcelona i era una de les assistents en la reunió fundacional del 22 de febrer del 2009. "Que faci deu anys que estem en marxa indica que el problema de l'habitatge no s'ha solucionat, més aviat ha empitjorat", assegura.

Cada setmana centenars de persones participen en les assemblees de la plataforma arreu de l'Estat. Des d'aquests punts de trobada, cada PAH traça les seves línies d'actuació a partir d'uns consensos: la lluita contra els desnonaments, les negociacions per aconseguir dacions en pagament o lloguers socials i l'ocupació d'immobles, entre altres.

"Hem aconseguit petites victòries que no s'havien assolit mai", reivindica Delgado. "Abans, quan algú no podia pagar la hipoteca, havia d'assumir el deute i a sobre el banc es quedava el pis; ara, aconseguim moltes dacions en pagament", exposa. També fa balanç dels deu anys de la PAH l'alcalde de Barcelona i membre fundacional de la plataforma, Ada Colau: "L'èxit més important és que molta gent feble o estigmatitzada pel sistema ha tingut una segona oportunitat".

La desobediència civil

Tot plegat, un cúmul de victòries parcials que no han aconseguit la meta titànica de garantir el dret a l'habitatge però que sí han solucionat els problemes de moltes persones, potenciant el seu apoderament. Més enllà dels objectius finals, la PAH s'ha consolidat a través dels seus mètodes, començant per la desobediència civil. "Quan vam aturar el primer desnonament, molta gent ens deia que estàvem bojos", recorda Delgado.

Lucía Delgado: "Quan vam aturar el primer desnonament, molta gent ens deia que estàvem bojos"

Des del primer moment, la PAH va optar per frenar execucions hipotecàries amb mobilitzacions d'activistes que es posaven davant la porta de l'immoble on s'havia de produir el desnonament. La plataforma ha fet d'aquesta pràctica la seva manera de funcionar. "Hem trobat formes de lluita contundents, però alhora estètiques, alegres i participatives", defensa Emma Giné, membre de la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca i la Crisi (PAHC) de Sabadell. "La imatge d'un col·lectiu davant d'una porta per frenar un desnonament és potentíssima i fa que tothom se senti partícip", apunta. En aquest sentit, Giné també reivindica l'acció directa que representa l'ocupació d'entitats bancàries. "Potser són mobilitzacions reformistes, però representen una pràctica revolucionària", defensa.

Una pràctica que, per al membre de la PAHC del Bages Berni Sorinas, ha fet possible el creixement de la plataforma. "Hi ha molta gent que va recórrer a la PAH perquè tenia problemes d'habitatge, s'hi ha quedat i ara fa de portaveu o negocia amb bancs", relata. "Podríem haver estat un partit polític o quatre tècnics que batalléssim pel dret a l'habitatge, però la força de la PAH és que és un moviment", afirma.

Per a Colau, la història de la PAH està plena de "petites grans victòries" i considera que la plataforma representa "una de les experiències d'apoderament social més important de les darreres dècades". "La PAH ha llançat un missatge a tota la ciutadania; és possible assolir metes que et diuen que són impossibles", afirma l'alcalde de Barcelona.

Perdre la por

Fa deu anys, moltes persones no s'atrevien a compartir amb gent desconeguda que no podien pagar la hipoteca. És el cas de Rosa Bernaus, que el 12 d'octubre posava per primera vegada els peus en una assemblea de la PAHC sabadellenca. La crisi la va obligar a tancar el negoci familiar i se li feia impossible pagar la seva hipoteca. Bancaja, ara Bankia, volia quedar-se el seu pis i el dels seus pares, que n'eren avaladors. "Vaig trigar molt a reaccionar", reconeix.

L'esclat del 15-M va permetre-li conèixer la PAH i Bernaus va fer un canvi de xip fins a convertir-se en una membre activa de la plataforma. "Va ser clau que els companys ens fessin veure que patíem un problema col·lectiu, que el que ens passava no era culpa nostra", explica.

Raquel Aparicio (esquerra) és membre de la PAH de Barcelona. Foto: Andreu Merino

En aquest sentit, la barcelonina Raquel Aparicio també atribueix a la PAH el mèrit d'haver canviat el seu punt de vista sobre l'accés a l'habitatge. "Vaig recórrer a la PAH perquè ningú altre m'oferia solucions, tampoc les administracions", assegura. Com Bernaus, també va trigar a reaccionar i va anar a la primera assemblea tot just tres dies abans del seu primer avís de desnonament. "Quan va arribar el dia, van començar a venir persones amb samarretes verdes i va ser llavors quan vaig veure que era possible", diu.

A Manresa, Meriem Malki va viure un procés similar. Recorda que, tot i tenir permís de residència i dos fills nascuts a l'estat espanyol, en una ocasió un tècnic de l'Ajuntament va plantejar-li que l'única solució per accedir a un habitatge seria tornar al seu país. "Poc després vaig anar a la PAHC i el que valoro més és la solidaritat que em van oferir", relata. "Sense la seva ajuda, no tenia cap més alternativa", afegeix.

Comparteixen la seva experiència tres dones, i no és casualitat. La militància de la PAH és majoritàriament femenina i Bernaus ofereix una explicació. "Quan no es poden assumir les despeses de la llar, l'home té una sensació de fracàs; la dona no", defensa. Des de la seva entrada a la plataforma, Bernaus s'ha format en qüestions de gènere i integra el grup de dones de lluita feminista. Una trajectòria que, segons Giné, és paradigmàtica: "La pràctica diària de la plataforma comporta combatre el racisme i el masclisme, desapareixen molts prejudicis". Un fet que per a Giné té un valor extraordinari en la tendència d'ascens de l'extrema dreta que viu l'estat espanyol.

La via legislativa

La PAH, i molts altres col·lectius en defensa del dret a l'habitatge, també han recorregut a la via d'incidència legislativa, a través de la qual han impulsat la llei catalana contra l'emergència habitacional 24/2015. La llei va ser aprovada pel Parlament i posteriorment retallada pel Tribunal Constitucional (TC). Recentment, però, el TC acceptava retirar el recurs interposat pel govern

espanyol del PP contra dos dels seus articles principals (<https://www.naciodigital.cat/girona/noticia/29436/govern/podra/obligar/grans/propietaris/oferir/lloguer/social/abans/desnonar>) , com són l'obligació dels grans propietaris de pisos a oferir un lloguer social abans d'executar un desnonament i de cedir els pisos buits a les administracions públiques.

Recentment el TC ha permès recuperar dos dels principals articles de la Llei 24/2015

La PAH també ha impulsat una llei estatal d'habitatge, admesa a tràmit al Congrés, que posa sobre la taula la dació en pagament retroactiva, la fi dels desnonaments sense alternativa habitacional i un parc públic d'habitatge més gran.

A nivell municipal, la plataforma ha format part del grup impulsor de la mesura que obliga a reservar el 30% de les noves promocions d'immobles a habitatge social (<https://www.naciodigital.cat/noticia/168325/acord/entre/barcelona/govern/destinar/30/noves/promocions/habitatge/public>) , pactada entre l'Ajuntament i la Generalitat. Altres municipis metropolitans ja es plantegen adoptar-la.

Les ocupacions d'habitatges

La PAH ha consensuat a nivell estatal que les ocupacions, batejades amb el nom d'Obra Social, són una via per accedir a l'habitatge. Cada assemblea, però, és autònoma i, per tant, lliure de prioritzar objectius i vies per aconseguir-los. La conveniència d'ocupar o no immobles i la manera de dur a terme les ocupacions ha generat intensos debats en el si de la plataforma. A Barcelona, per exemple, és una tendència a la baixa, mentre que a Sabadell o a Manresa està a l'ordre del dia.

La PAHC del Bages és la plataforma que més blocs ha ocupat arreu de l'Estat. Foto: ACN

"Per a mi la normalització de l'ocupació d'habitatges és una de les coses més importants que ha fet la PAH", assegura Sorinas. El membre de la PAHC del Bages considera que s'ha aconseguit prioritzar el valor d'ús dels immobles per sobre del seu valor de canvi. A Manresa ja són set els blocs ocupats, on hi viuen 250 persones, i la plataforma bagenca ja és la plataforma de l'Estat que n'ha ocupat més. Meriem Malki és una d'aquestes 250 persones i defensa l'ocupació com una via legítima per "defensar els drets propis".

A Sabadell la PAHC ha ocupat cinc blocs i Giné reivindica aquesta pràctica. A més, demana evitar eufemismes com parlar de "recuperacions" o "alliberaments" d'habitatges, utilitzats per altres PAH. Bernaus és una de les veïnes del bloc ocupat al barri de Gràcia, on els veïns paguen un lloguer social després d'arribar a un acord amb la Generalitat.

Una experiència que evidencia com l'ocupació pot conduir a tenir accés a un habitatge i, precisament per això, diverses veus de la PAH lamenten que la llei 24/2015 no inclogui articles referents a les ocupacions d'habitatges.

L'expulsió de l'Obra Social de Barcelona

Les divergències sobre les ocupacions van ser un dels detonants d'un dels conflictes més tensos que s'han viscut a la PAH: l'expulsió en bloc dels integrants de la comissió d'Obra Social de Barcelona (OSB) el març del 2017. Per a l'actual portaveu de la plataforma a la capital catalana, Lucía Delgado, l'episodi va ser una "ruptura que pot passar a les millors famílies" i reivindica que la PAH treballa amb l'OBS des que aquesta funciona per lliure.

L'Obra Social de Barcelona va ser expulsada de la PAH el març del 2017

Des de l'OBS, però, matisen el seu punt de vista. Els seus integrants enumeren les diferències de criteri sobre les ocupacions com una de les qüestions que va desencadenar en l'expulsió. A banda, recriminen a la PAH un funcionament poc assembleari, la presència de "rols de poder" i les "dificultats" per criticar l'Ajuntament des de l'entrada al govern municipal de Barcelona en Comú, amb Ada Colau al capdavant. "Argumentaven que no respectàvem els consensos, però en realitat les discrepàncies es produïen per la manera de procedir", diu Susana Naranjo, membre de l'OBS.

Naranjo reivindica la potencialitat de la PAH en la defensa del dret a l'habitatge però considera que la plataforma ha fet massa renúncies a Barcelona. "A la pràctica, es criminalitzen les ocupacions, que són una manera de demostrar que l'Ajuntament no ofereix alternatives habitacionals", considera. "Sempre havíem estat oblidats, com demostra que la Llei 24/2015 no contempla les ocupacions", afegeix.

La PAH, lliure de partidisme?

Precisament, la relació de la PAH amb institucions i partits és un altre dels elements de tensió dins de la plataforma. Per al membre de la PAHC del Bages, Berni Sorinas, l'autonomia és una de les línies vermelles de la plataforma, tot i que de vegades els partits ho han posat difícil. "La PAH ha estat un caramellet per a les forces d'esquerres", considera.

El salt de militants de la PAH a les institucions no ha estat una excepció, amb l'arribada a l'alcaldia de Barcelona d'Ada Colau com a cas més destacat. "Són decisions personals i ningú és imprescindible", argumenta la portaveu de la PAH de Barcelona, Lucía Delgado. "Cadascú pot liderar el que vulgui, però el salt d'activistes a les institucions ha generat la sensació que la PAH va de bracet de Podem i els comuns", defensa Sorinas.

Colau va ser la primera cara visible de la PAH. Foto: ACN

Emma Giné, de la PAHC de Sabadell, s'expressa en termes similars i considera que diversos partits, tant a nivell català com municipal, han "instrumentalitzat" la plataforma. "No em sembla malament lluitar des de les institucions, però potser ha esdevingut una dinàmica i es transmet la sensació que hi ha gent que fa carrera política a la PAH per després passar a les institucions; això fa mal al moviment", defensa. "S'ha generat el relat que els moviments socials fan política de segona divisió i les institucions de primera, i nosaltres no compartim aquesta visió", diu Sorinas.

Colau considera que no s'ha volgut instrumentalitzar la plataforma i defensa que des que és alcaldessa ha tingut clar que el seu rol havia de canviar. "He d'acceptar que la PAH em demani coses i que sempre s'ha de preservar la independència de la plataforma", assegura.

L'alcaldesa de Barcelona creu que aquesta independència és bàsica per crear un "contrapoder" que planti cara a les "pressions" dels poders econòmics. "Sense aquest contrapoder, els partits no tenen prou força per afrontar les pressions", afirma.

La PAH, doncs, arriba als deu anys de vida amb deures pendants. L'autonomia de les assemblees locals, el funcionament col·lectiu a nivell estatal, les divergències sobre les vies d'actuació o la relació amb els partits i les institucions són alguns dels reptes més immediats que la plataforma ja afronta. Aquest dissabte, coincidint amb l'aniversari de la primera assemblea celebrada a Barcelona el 2009, les PAH de tot l'Estat es reuniran a la capital catalana i alguns d'aquests debats estaran sobre la taula.

La plataforma que va néixer per garantir el dret a l'habitatge continua rodant i és evident que la seva actuació té una incidència real. La mateixa judicatura ho reconeix. Només cal recordar la decisió dels jutges de primera instància de Barcelona, que han donat llum verda als desnonaments per sorpresa tot i que la llei no els ho permet (<https://www.naciodigital.cat/noticia/170967/llum/verda/dels/jutges/barcelona/desnonaments/sorpresa/sense/estar/regulats/llei>). El motiu: la impossibilitat d'executar molts desnonaments a causa de l'acció de la PAH. "La llei ha deixat de ser 100% útil", deia el titular del jutjat de primera instància número 30 de Barcelona, Roberto García Cenicerós. Potser la legislació ha deixat de ser del tot útil, o potser l'existència de la PAH, i de tants altres col·lectius, fan cada cop més difícil que es vulneri el dret a l'habitatge.